

Tot voor kort was een breed en diepgaand debat over het maatschappelijk nut van Defensie in onze contreien ver te bespeuren. Dit staat in schril contrast met de relevante debatten die te lande worden gevoerd over de overige beleidsdomeinen waarvoor de overheid dient in te staan. Hierin wordt permanent gepeild naar het algemeen maatschappelijk nut, naar een gewenst ambitieniveau en naar prioriteiten, zowel binnen een bepaald domein als naar de prioriteit ten aanzien van de overige. Vervolgens wordt gestreefd naar een budget om gestalte te geven aan de aldus uitgewerkte visie.

Voor defensie werd dit proces tot voor kort omgekeerd gehanteerd, met een budget als startpunt. Defensie werd niet dadelijk beschouwd als een maatschappelijk nut, eerder als een maatschappelijke kost, die best zo laag mogelijk wordt gehouden. In de praktijk heeft dit ertoe geleid dat Defensie veelal beschouwd wordt als de afsluitpost van de globale begroting. Het resterende saldo bepaalde dan ook de limieten waarbinnen Defensie diende uitgebouwd (afgeslankt). Wanneer dan toch een nieuw “Strategisch Plan voor Defensie” werd opgesteld, dan was dit gebaseerd op een alweer teruggeschroefd budget dat evenwel voor meerdere jaren “stabiel” zou blijven. Het hele opzet faalde veelal bij de eerstvolgende tussentijdse budgetcontrole.

Niet te verwonderen dat in een dergelijk scenario op een bepaald ogenblik – nu dus - de budgettaire ondergrens wordt overschreden om een leger leefbaar te houden.

EEN DEFENSIE-DEBAT!

Het goede nieuws is dat inmiddels een maatschappelijk debat over Defensie is opgestart. Niet enkel in ons land, maar in heel Europa. Binnen de EU wordt gewerkt aan een nieuwe en ditmaal alomvattende veiligheidstrategie, waarbij bijzondere aandacht zal gaan naar de uitbouw van een Europese defensie. Het uitgangspunt is hier dat Europa intussen een heel stuk onveiliger is geworden dan tien jaar geleden, nu het inmiddels grenst aan landen die elk geconfronteerd

worden met zware crisissen. De oplossingen zijn uiteraard van politieke aard. Maar een doeltreffende defensie wordt hier beschouwd als een katalysator die vaak onontbeerlijk is om de politieke doelstellingen te kunnen bereiken. Heel wat lidstaten van de Unie hebben inmiddels beslist om hun defensieapparaat gevoelig op te krikken. Hier kan verwezen worden naar de Scandinavische landen en de Baltische staten, naar Polen en Duitsland – waar een nieuw witboek voor defensie wordt opgesteld - en inderdaad, ook naar Nederland. In deze landen wordt defensie opnieuw gezien als een investering in de veiligheid van de eigen bevolking.

IN EIGEN LAND, EEN NIEUWE INSTEEK.

Ook in ons land, onder meer in het Parlement en in de media, worden momenteel debatten over defensie gevoerd. Een aantal belangrijke vaststellingen en denkpistes zijn hier naar voor gekomen. In de eerste plaats dat het huidig budget voor Defensie niet enkel investeringen onmogelijk maakt maar tevens belet om afdoende operationele expertise in huis te houden.

Bij ongewijzigd beleid komt dit neer op “terminale sedatie” voor ons leger.

Een jaarlijkse injectie van 100 miljoen Euro extra vanuit de federale reserve is een belangrijke eerste stap, maar mag een verdere zoektocht naar meer budgettaire flexibiliteit niet afblokken. Voorbeelden in het buitenland hebben aangetoond dat het meer dan een decennium kan duren vooraleer een leger opnieuw de knowhow heeft opgebouwd die het was kwijt gespeeld wegens enerzijds het vertrek van personeel en anderzijds onvoldoende rekrutering en een gebrek aan operationele training. De extra uitgaven die hiervoor nodig zijn, staan niet in verhouding met de beoogde besparingen op korte termijn.

Daarnaast is het idee ontstaan om voortaan met een budgettair drieluik te werken. Een eerste budgettaire enveloppe zou dienen om de personeels- en functioneringskosten te dekken. Verder zou een legerhervorming, zoals deze die nu op stapel staat, best wordt gekoppeld aan een programmawet om enige budgettaire garanties te bieden voor de beoogde investeringen. Tenslotte, in navolging van andere landen, zouden de kosten verbonden aan buitenlandse operaties kunnen worden geput uit een federale reserve.

Nog belangrijker is dat het debat doordringt tot de kernvragen: welke zijn de essentiële taken van Defensie en met welk ambitieniveau moeten deze worden uitgevoerd?

België wenst opnieuw een betrouwbare partner te worden in EU en NAVO verband. Concreet houdt dit in dat telkenmale ons land gevraagd wordt om een bijdrage te leveren aan een operatie, alvast één betekenisvolle militaire capaciteit kan worden aangereikt. Even belangrijk is dat dit objectief voortaan de basis zou moeten worden voor het opstellen van het defensiebudget. Tevens is er de denkpiste om geleidelijke te evolueren naar een budget dat overeenstemt met het EU gemiddelde van 1.3 % van het BNP (en niet naar de 2 %, zoals onderschreven in NAVO-verband). Dit is een verdedigbaar objectief, in de wetenschap dat een dergelijk EU gemiddelde enkel wordt bereikt als andere landen relatief zowat vier maal meer besteden aan hun defensie dan België.

Het voornaamste is echter dat Defensie nu eindelijk het voorwerp uitmaakt van een breed maatschappelijk debat. Defensie wordt stilaan niet langer gezien als een instrument van vrijblijvend altruïsme, met vredesoperaties in ver afgelegen gebieden, als een departement dat in competitie zou staan met meer directe noden in eigen land. Defensie wordt nu meer en meer beschouwd als een investering voor de vrijwaring van het eigen sociaal model, de bescherming van de burger, de kiezer. Het gaat hier om een prille maar zeer belangrijke omwenteling.

EN NU?

Wordt het opstellen van een defensiebudget in ons land voortaan “genormaliseerd” door in eerste instantie – zoals in de andere departementen – uit te gaan van een behoeftebepaling en een ambitieniveau? En worden er garanties ingebouwd om Defensie te laten uitgroeien tot het instrument dat het hoofd kan bieden aan de veiligheidsuitdagingen die zich aftekenen? Worden intussen maatregelen genomen opdat ons leger gedurende deze regeerperiode alvast operationeel kan overleven tot de vooropgestelde investeringen er aan komen?

De minimale voorwaarde is alvast dat Defensie te allen tijde expertise in huis kan houden, kan rekruteren en met geëigende militaire scholen vorming kan verstrekken. Als kennis, attitude en leadership te duur worden geacht, wat te denken van onwetendheid en improvisatie? Het verschil verklaart waarom in internationaal verband de Belgische militairen steevast lof vergaren voor hun wijze van handelen tijdens militaire operaties. Wie de wortels vermorzeld, mag verwachten dat vlug nadien de boom omvalt. Dit en andere aspecten staan momenteel ter discussie.

Op het ogenblik dat dit editoriaal wordt geschreven, staan al deze vragen nog open en blijven deze bezorgdheden voortleven. Het stimuleren van een maatschappelijk debat over Defensie in al haar aspecten blijft een doelstelling van dit tijdschrift.

Jo Coelmont
Brigadegeneraal b.d.
Senior Fellow KHID en lid van het redactiecomité